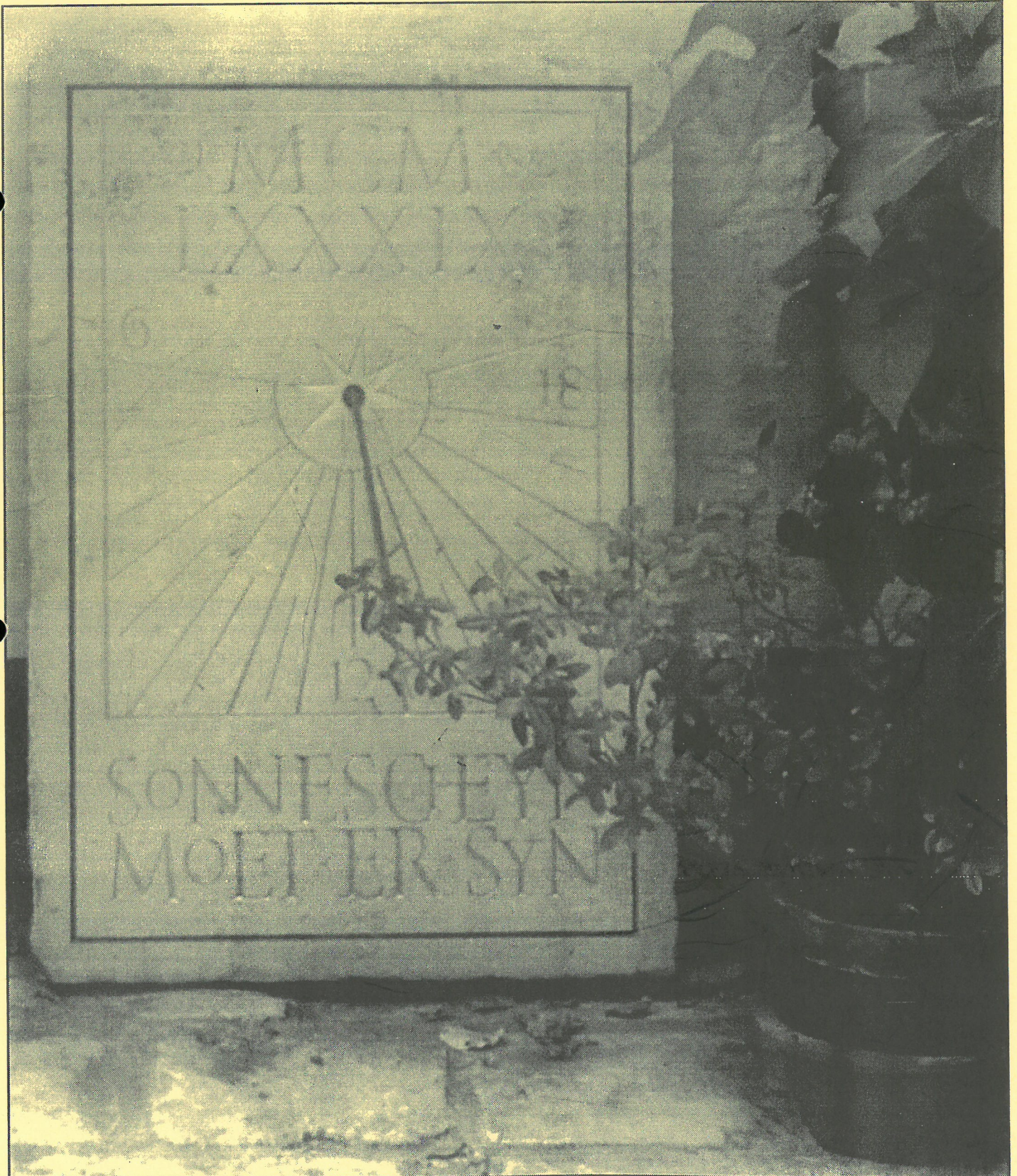

Zonnetijdingen

1998 - 10

Tijdschrift van de Zonnewijzerkring Vlaanderen vzw

Colofon

“Zonnetijdingen” is het tijdschrift van de Zonnewijzerkring Vlaanderen vzw.

Het verschijnt vier maal per jaar en wordt aan alle leden gestuurd via het postkantoor van Kruibeke.

Kernredactie

E. Daled, J. De Graeve, J. Lyssens, P. Oyen.

English summary

H. Vinck-Quisenaearts.

Redactiesecretariaat en eindredactie

E. Daled, Lindenlaan 84,
B-9320 Erembodegem (Aalst),
tel./fax 053/83.15.01.

Omslagillustratie

G. Dauphin, Antwerpen.

Binnenillustraties

J. Lyssens,

Basis-layout

E. Daled & M. Jooris.

Verantwoordelijke uitgever

J. Lyssens, Oeverstraat 12,
B-9150 Rupelmonde.

De auteurs zijn verantwoordelijk voor de inhoud van de door hen ondertekende artikels.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotocopie of welke andere wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

Deze uitgave kwam tot stand mede dankzij de financiële steun van de Vlaamse Gemeenschap en van de Provincie Oost-Vlaanderen.

Jaargang 3 - nr 10 - juni 1998

Inhoud

belangrijke veiling van zonnewijzers te Londen	3
Ware plaatselijke zonnetijd of klokkentijd ?	5
Boekbespreking	6
Over de zodiac of dierenriem	8
zonnewijzers op reis	10
Weetjes	14

Belangrijke veiling van zonnewijzers te Londen

Op 8 april 1998 werd bij Christie's in Londen een uitzonderlijke openbare veiling van wetenschappelijke instrumenten gehouden. Zonnewijzers, armillairsferen en astrolabia vertegenwoordigden een groot gedeelte van de aangeboden instrumenten. De kring volgde deze veiling van nabij. In een kort verslag hebben we voor onze leden de belangrijkste toestellen en hun verkoopprijs op een rijtje gezet.

South Kensington was ter gelegenheid van dit uitzonderlijk aanbod van zeldzame zonnewijzers, astrolabia en andere instrumenten volgelopen met verzamelaars en handelaars in wetenschappelijke instrumenten.

De hoge schattingsprijzen hadden blijkbaar de gegadigden niet afgeschrikt. De prachtige foto's in de catalogus hadden reeds een bijzonder goed beeld gegeven van de aangeboden

stukken. De beschrijving, datering en herkomst van de stukken werd op deskundige wijze gedaan door ervaren specialisten waaronder prof. Gerard Turner, dr. David King en dr. E. Decker.

Een eerste belangrijk stuk : een armillairsfeer getekend "Antonius Mirandulanus fecit 1617" werd verkocht aan 240.000 £ (*).

De waardevolste zonnewijzers werden verkocht aan volgende prijzen :

- een Regiomontanus vergulde messing zonnewijzer van Erasmus Habernel te Praag - ± 1590 : 200.000 £ (*)
- een horizontale zonnewijzer van V.S. Ulrich Schniep van 1577 : 40.000 £ (*)
- een diptiek zonnewijzer van V.S. van 1579 : 12.000 £ (*)
- een compendium van Augsburg, niet getekend - einde 16e eeuw : 15.000 £ (*)
- een ivoren diptiek zonnewijzer van Hans Tucker - 1578 (9,7 cm) : 8.000 £ (*)
- een ivoren diptiek zonnewijzer van Paulus Reinman - 1607 (10 cm) : 17.000 £ (*)
- een ivoren diptiek zonnewijzer van Paulus Reinman - 1602 (7,4 cm) : 6.500 £ (*)
- een gouden boerenring, ongetekend (ø 2,4 cm) : 13.000 £ (*)
- een equinoxiale zonnewijzer in zilver van Joh. Martin in Augsburg : 4.200 £ (*)
- een leien zonnewijzer op sokkel van Melvin (ø 108 cm met 8 stijlen) : 6.500 £ (*)

Een aantal zeer merkwaardige astrolabia werden verkocht ruim boven de schattingsprijs :

- een 15de eeuwse Duits astrolabia ± 1480/5 met 3 dubbele tympan : 100.000 £ (*)
- 2 zeer zeldzame astrolabia in papier op hout
  - de eerste van Philippe Danfrie - 1578 met messing sterrenvoorstelling : rete 30.000 £ (*)
  - de tweede van C. Piquet - 1627 (zonder alhidade, pin) : 13.000 £ (*)
- een zeer mooie 17de eeuwse Franse(?) astrolabia, ongetekend : 120.000 £ (*)

Bij de landmeetkundige instrumenten vermelden we nog volgende stukken :

- een volle cirkel van Ph. Danfrie - 1558 : 40.000 £ (*)
- een grafometer van Ph. Danfrie (1597-1606) zonder kompas : 22.000 £ (*)
- een landmeters-compendium van J. Luserg - 1683 : 35.000 £ (*)
- een Ratio Latino, ongetekend - ± 1580 : 16.000 £ (*)

Naast deze zeer hoge prijzen werden er nog enkele mooie zonnewijzers verkocht aan betaalbare prijzen voor minder gespijste beurzen.

Onder de te koop aangeboden stukken was o.a. de verzameling van Robert Seligman. In totaal werden in anderhalf uur 90 stuks geveild voor een totaal bedrag van ± 100 miljoen BEF.

Deze uitzonderlijke veiling zal waarschijnlijk de basis vormen voor de verkopen in de toekomst.

De belangrijkste verkopen in het verleden die de prijzen in de hoogte hebben gedreven waren telkens van buitengewone kwaliteit. We geven hier de voornaamsten :

- In 1975 : de verzameling Greppin
- In 1980 : de verzameling Linton
- In de jaren '90 : de verzameling Franck

en deze laatste, waarbij de verzameling van o.a. Robert Seligman werd geveild.

De stukken in deze veiling van 8 april werden bijeen gebracht door Jeremy Collins. Hij verdient onze oprechte waardering.

(*) + taksen en roepgeld :
tot 30.000 £ 17,62 %
boven 30.000 £ 11,75 %

J. De Graeve

Discussie-nota

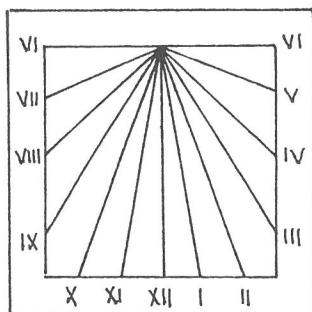
Ware plaatselijke zonnetijd of klokkentijd?

Van ons lid Jan Kragten, tevens lid van de Nederlandse Zonnewijzerkring, ontvangen we een interessant schrijven dat aanleiding kan geven tot discussie. Wij hopen dan ook reacties te ontvangen op dit artikel. Ze zullen, in de mate van het mogelijke gepubliceerd worden.

Ware plaatselijke zonnetijd of klokkentijd ?

In de Nederlandse Zonnewijzerkring zijn fervente voorstanders te vinden, zowel voor het éne als voor het andere uitgangspunt en het staat natuurlijk iedereen vrij om zijn eigen filosofietje te verwerkelijken.

Maar mijns inziens kan het toepassingsgebied ook een rol spelen.

1. Historisch

Bij de restauratie of herplaatsing van zonnewijzers uit de lange periode dat de ware, plaatselijke zonnetijd gebruikelijk was, ligt een uitvoering in zonnetijd natuurlijk erg voor de hand.

2. Eigen gebruik op privé terrein

Eenieder kan zijn eigen zonnewijzer natuurlijk voorzien van alle mogelijke uurlijnen. Daarover zal nooit discussie ontstaan.

3. Zonnewijzers voor het publiek op openbaar terrein

Als het leken-publiek eens een zonnewijzer benadert, kijkt men (net als de gnomonici!) direct op het horloge om de aanwijzing te controleren (voor zover men al weet, dat men naar de schaduw moet kijken! "waar zit het aandrijfwerk?").

a. Zonnetijd

Is de zonnewijzer ingericht voor ware zonnetijd, dan concludeert men vlot, dat hij op een verouderd principe berust en daardoor niet meer goed werkt.

De zogenaamde aanwijfsfout ligt in de zomer op ruim 1,5 uur. Dit leidt tot een negatieve indruk en miskenning van zonnewijzers door het publiek en dat is nu juist onze opzet niet!

Nu kan men wel een grafiekje of tabelletje voor tijdvereffening en oosterlengte erbij aanbrenge, maar dat geeft complicaties: zonnewijzers worden ingewikkelde rekensommen, met uren en minuten. Die grafiekjes suggereren bovendien, dat de zonnewijzer op zichzelf niet deugt en met lapmiddelen gecorrigeerd moet worden!

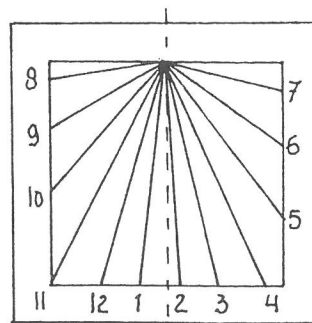
b. Klokkentijd

We leven in ons dagelijkse leven nu eenmaal niet meer met de ware zonnetijd. Voor onze klokken lijkt het natuurlijke gebeuren losgelaten te zijn. Wie beseft nu werkelijk dat om $\pm 13u40$ MEZT (*) het midden van de dag ligt?

Mijns inziens is er alles voor te zeggen om bij zonnewijzers voor publieke ruimten de oosterlengte meteen te verdisconteren.

De becijfering kan dan voor de wintertijd MET(*) en/of voor de zomertijd MEZT(*) uitgevoerd worden.

Wat de wintertijd aangaat: mijns inziens zullen we, door de Europese eenwording, nooit terugkeren naar bv. de Amsterdamse tijd.

Wat de zomertijd aangaat: daar wordt nogal eens wat aan veranderd. Momenteel is de zomertijd ± 2 maanden langer dan de wintertijd. Omdat ook de beschijningsduur in de zomer veel langer is dan in de winter gaat mijn voorkeur uit naar een becijfering voor de zomertijd (eventueel toch wintertijd, aangevuld met een instructie: in de zomer er 1 uur bijtellen). Als de zomertijd ooit over boord gaat blijft het uurlijnenpatroon ongewijzigd (eventueel alleen de cijfertjes verzetten).

c. Tijdvereffening

In de praktijk is er mijns inziens geen directe behoefte aan tijdvereffeningsgegevens.

In de zomer is die nooit groter dan 6 minuten, dat is ook ongeveer de afleesnauwkeurigheid van zonnewijzers.

Het publiek leest nu zonder meer redelijk de horloge-tijd af en dat zal als positief ervaren worden.

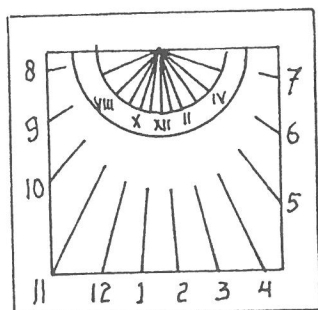
In de winter is de beschijningsduur veel korter, ook al, omdat bij de lage zonnestanden er veel obstakels op de horizon ontstaan. Zonnewijzers zullen dan weinig aandacht krijgen.

Het eventueel geconstateerde verschil tussen zonnewijzer en horloge laat zien, dat de natuurlijke processen zich niets aantrekken van de kunstmatige klokkentijd (die soms zomaar een uur verspringt!).

De tijdvereffening blijft (ook voor zonnewijzerkenners) een lastig geval. Moet de vereffening er nu bijgeteld worden of afgetrokken?

d. Combinatie

1. Het zou mijns inziens aanbevelingswaard kunnen zijn om zowel de hedendaagse klokkentijd als de oude, ware, plaatselijke zonnetijd aan te geven.

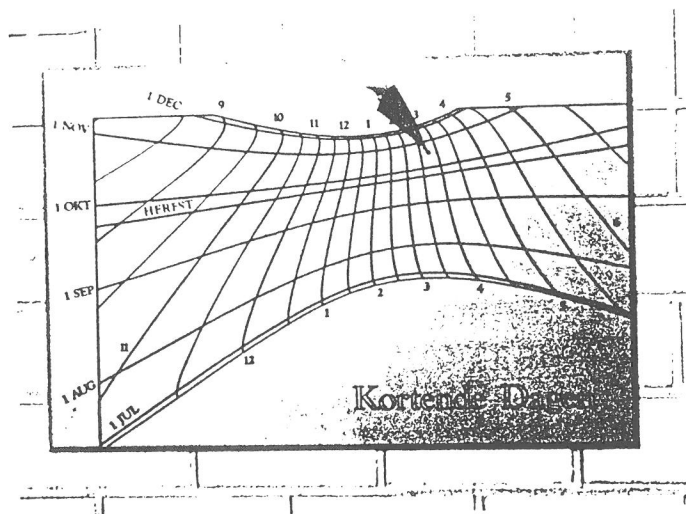
Misschien dat dat het publiek aan het denken zet over de, alom heersende loskoppeling tussen mens en natuur.

Op meerdere plaatsen is dat principe gerealiseerd (o.a. aan de sterrenwacht van Heerlen).

Er zijn natuurlijk vele andere combinaties mogelijk, maar vaak wordt door een overvloed aan informatie het aflezen bemoeilijkt.

2. Men kan ook alle "schijnbare" onnauwkeurigheden vermijden door een constructie, die zondermeer precies de klokkentijd levert. Dat is een gnomonische truc die mijns inziens het publiek zal verrassen. Die oude zonnewijzer is te transformeren in een hoogst modern instrument.

Om bijgaande foto is de helft van een zonnewijzer in Rijswijk (4) te zien, één van de laatste werkstukken van Marinus Hagen.

Het is een puntzonnewijzer die zowel precies zomer- en wintertijd alsook de datum aangeeft. Iets dergelijks vinden we ook aan de Katholieke Universiteit van Nijmegen (4).

4. Rupelmonde

De Vlaamse Zonnwijzerkring heeft in korte tijd ruim 20 zonnewijzers, voor het publiek gerealiseerd te Rupelmonde.

Wat was daarbij het uitgangspunt?

Volgens "Zonnetijdingen" 1995.00 blz. 6:

"Ontwerpen voor exacte, lokale zonnetijd en met eenvoudige aanduiding van de wijze waarop men die zonnetijd omzet in onze conventionele gemiddelde uurwerktijd waren immers de eerste vereisten om mensen terug vertrouwd te maken met deze instrumenten".

In een folder lezen we dat die eenvoudige aanduiding bestaat uit:

$$\text{MET} = \text{WPZT} + \text{COR} + 43\text{m} \quad (+ 1 \text{ uur voor MEZT})$$

- (*) MET = Midden Europese tijd
- MEZT = Midden Europese zomertijd
- WPZT = Ware Plaatselijke zonnetijd
- COR = tijdvereffening (die een half jaar negatief is!)
- 43m = 43 minuten oosterlengte verschil

Alle zonnewijzers hebben de ware zonnetijd, een zeer eenzijdige selectie.

Als men in Rupelmonde de werking van de zonnewijzers wil controleren moet men een rekenmachientje meenemen!

J. Kragten

Een eerste reactie

Als voorzitter van de Zonnewijzerkring Vlaanderen en realisator van het project in Rupelmonde wil ik hier al mijn visie geven op het artikel en in het bijzonder op het gedeelte dat handelt over Rupelmonde.

Mercator

Jan Kragten vindt het een zeer eenzijdige selectie om alle zonnewijzers in Rupelmonde de ware zonnetijd te laten aanduiden. Dit is echter van in het begin doelbewust zo gekozen. Het project in Rupelmonde is ontstaan naar aanleiding van het Mercatorjaar in 1994. Dit met de bedoeling de minder gekende activiteit van deze wetenschapper, namelijk het bouwen van zonnewijzers en wetenschappelijke instrumenten, in de belangstelling te brengen. Gezien Mercator leefde in de 16de eeuw en men toen nog geen klokkentijd gebruikten zoals wij die nu kennen hebben wij geopteerd om de ware zonnetijd te gebruiken zoals in de 16de eeuw gebruikelijk was. Dit, denk ik, sluit aan bij het eerste punt in het artikel: "Historische zonnewijzers".

Toerisme

Als voorzitter van VVV-Rupelmonde (toeristische dienst) ontvang ik regelmatig toeristen in Rupelmonde en gids ik eveneens regelmatig groepen. Mijn ervaring leert mij dat het zeer belangrijk is, vooral op plaatsen waar er meerdere zonnewijzers samen staan, dat al die zonnewijzers hetzelfde uur aanduiden. Dit voorkomt nog meer verwarring. Het is belangrijk, en wij zullen in de toekomst bij verschillende instanties daar ook op aandringen, dat gidsen een degelijke en voor iedereen verstaanbare uitleg kunnen geven over de werking van een zonnewijzer en dat er een begeleidende brochure te vinden is op plaatsen waar een zonnewijzer staat.

Dit is al gebeurd voor de zonnewijzer in het Provinciaal Recreatiecentrum in Kessel-Lo.

Voor de nabije toekomst is er in het Land van Waas een "Zonnewijzer-autoroute" gepland. In de brochure die deze autoroute zal begeleiden zal eveneens aandacht besteed worden aan de werking van zonnewijzers. Gezien in deze route hoofdzakelijk oude zonnewijzers opgenomen zijn aan historische gebouwen, in openbare parken en aan openbare gebouwen zullen de meeste van deze zonnewijzers ook de ware zonnetijd aanduiden.

Ook heb ik ervaring met leerlingen van scholen die Rupelmonde bezoeken. In de scholen leert men over meridianen en dat de zon zijn hoogste stand bereikt als ze deze meridiaan passeert. Het is dan exact middag. Het zou educatief niet verantwoord zijn dat de zonnewijzers in Rupelmonde op het middaguur zonnetijd i.p.v. 12 uur bijvoorbeeld 13 uur aanduiden. Ik heb reeds meerdere malen gehoord dat leerkrachten verwijzen naar hun lessen en deze hier dan in de praktijk kunnen omzetten. Het is belangrijk dat leerlingen weten en kunnen zien dat er wel degelijk een verschil is tussen de beweging van de zon en onze artificiële klokkentijd.

Persoonlijk

Persoonlijk vind ik nog altijd dat een zonnewijzer de meest natuurlijke manier is om de tijd aan te duiden. Bij het vervaardigen van zonnewijzers voor openbare gebouwen en plaatsen moeten we de natuur respecteren en derhalve de natuurlijke tijd, zijnde de ware zonnetijd, weergeven.

J. Lyssens

Over de Zodiac of Dierenriem

Regelmatig komt men zonnewijzers tegen waarop de tekens van de dierenriem staan. Maar wat betekenen deze tekens eigenlijk?

In haar jaarlijkse schijnbare beweging beschrijft de zon op de hemelsfeer een grootcirkelomtrek, in een vlak dat 23,5° helt ten opzichte van het evenaarsvlak. Tengevolge hiervan staat de zon zes maanden in het noordelijk halfrond en zes maanden in het zuidelijk halfrond. Deze grootcirkel noemt men de Zonneweg of Ecliptica.

De dierenriem is een gordel rond de Ecliptica en is verdeeld in twaalf gelijke delen van 30°, die tekens van de Dierenriem heten.

De zon doorloopt opeenvolgend de twaalf tekens en wel ieder in ongeveer 1 maand.

Vanaf het begin van de lente (21 maart) staan de tekens in de volgende orde: Ram, Stier, Tweelingen, Kreeft, Leeuw, Maagd, Weegschaal, Schorpioen, Boogschutter, Steenbok, Waterman, en Vissen.

Ongeveer 2000 jaar geleden stemden de tekens van de dierenriem ook overeen met het gelijknamige sterrenbeeld aan de hemel.

Ten gevolge van precessie hebben de vlakken van evenaar en ecliptica zich van ongeveer 28° ten opzichte van elkaar verplaatst, zodat in de huidige tijd het teken **Ram** zich eigenlijk in het sterrenbeeld van de **Vissen** bevindt, het teken Stier in het sterrenbeeld Ram, enz. Toch houdt men in de astrologie vast aan de tekens zoals ze 2000 jaar geleden stonden. Deze pseudo-wetenschap, die door de wetenschappers niet erkend wordt, geeft bijkomende betekenis aan de positie van zon en planeten ten opzichte van de tekens van de dierenriem.

In oude geschriften vindt men het volgende versje om de volgorde van de tekens te onthouden:

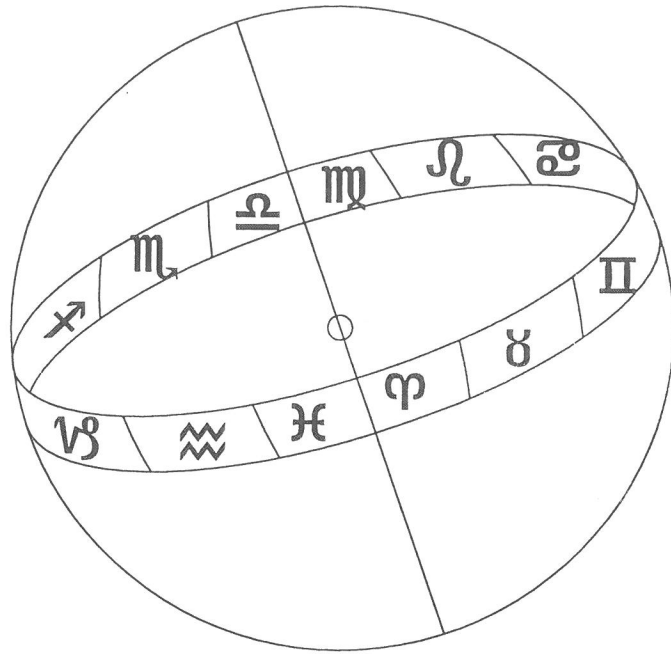
*The ram the bull, the heavenly twins
And next the crab, the lion shines,
The virgin and the scales;
The scorpion, archer and he-goat,
The man who holds the watering pot,
And the fish with glittering tails*

Vrij vertaald:

*De ram, de stier en de hemelse tweeling
Daarna de kreeft en de leeuw's twinkeling
De maagd en de voorzichtige balans
Schorpioen, schutter en steenbok
De waterman met blonde lok
En ook de vissen's schitterende glans.*

- ♈ : Ram
- ♉ : Stier
- ♊ : Tweelingen
- ♋ : Kreeft
- ♌ : Leeuw
- ♍ : Maagd
- ♎ : Weegschaal
- ♏ : Schorpioen
- ♐ : Boogschutter
- ♑ : Steenbok
- ♒ : Waterman
- ♓ : Vissen

H. Vinck-Quisenaerts

Zonnewijzers op reis

Wie geïnteresseerd is in zonnewijzers zal zeker niet nalaten tijdens zijn of haar vakantietrips zonnewijzers te bekijken en desnoods te fotograferen.

Zo ook vergaat het mij. Tijdens de maand juli vertoefde ik in Engeland en voornamelijk in Schotland.

Aanvankelijk vond ik weinig of geen zonnewijzers in Schotland. Misschien hebben ze daar geen nood aan, gezien het bijna permanente slechte weer en er dus weinig zon te bespeuren valt, dacht ik. Gelukkig, geen van beide is waar. De zon schijnt er wel degelijk, hoewel deze maand toch stukken minder, en zonnewijzers zijn daar eveneens. Bijvoorbeeld praktisch elk kasteel heeft er zijn zonnewijzer. Aan kastelen geen nood en dus aan zonnewijzers evenmin.

Graag laat ik u mee genieten van een paar exemplaren.

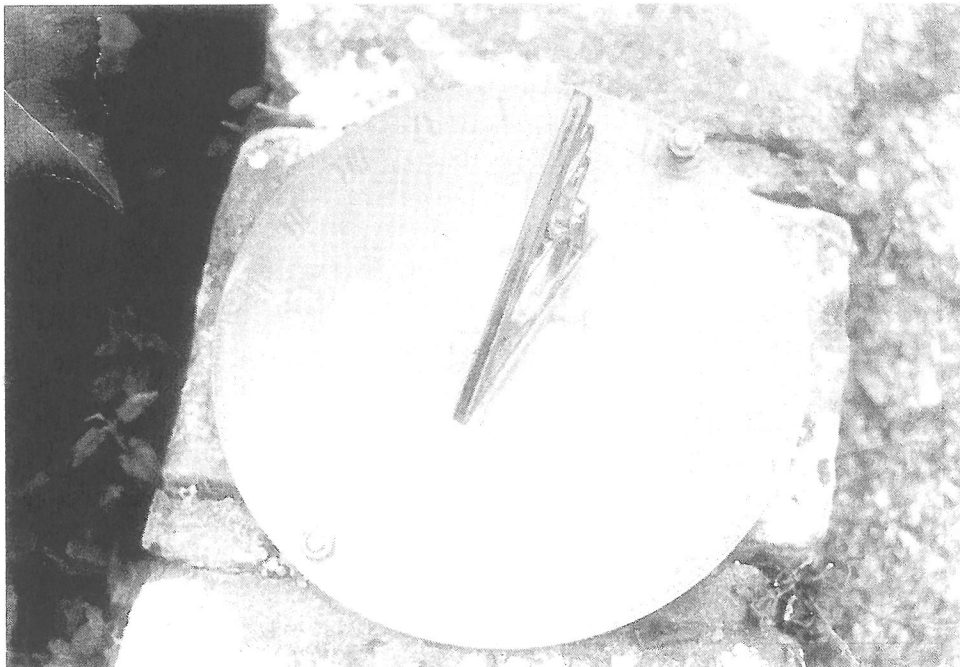
Loch Ewe

Ter hoogte van het prachtige Loch Ewe aan de westkust van Schotland staat deze horizontale zonnewijzer opgesteld in de "Inverewe Gardens" (ongeveer 57°45' N).

Deze zonnewijzer staat spijtig genoeg opgesteld op een laag muurtje op letterlijk losse schroeven en aan één zijde afgedekt door struiken. De tekst is moeilijk te lezen daar dat gedeelte van de zonnewijzer erg geërodeerd

is. Toch is de breedte nog te lezen: Lat. 58°. Het bereik van de zonnewijzer gaat van 3h tot 21h, wat ruim is voor deze breedte (zie kader "Bereik van horizontale zonnewijzers")

Normaal convergeren alle uurlijnen in één punt, nl. het doordringingspunt van de poolstijl door het tafereel. Maar deze zonnewijzer is echter uitgerust met een brede poolstijl en heeft dus 2 randen, een oostelijke en een westelijke rand. Elke rand heeft dus een doordringingspunt.

Bereik van horizontale zonnepijlers

Zonder obstakels functioneert een horizontale zonnepijler vanaf zonsopkomst tot zonsondergang. Als we de lengte van de halve dagboog van de zon (H_o) kennen kunnen we het uur van opkomen en van ondergaan berekenen. We houden hier geen rekening met refractie.

$$\cos H_o = -\tan \varphi \tan \delta$$

(φ = breedte van de standplaats, δ = declinatie van de zon, H_o in graden, $H_o/15$ in uren)

$$\text{uur van opkomst : } 12h - H_o/15$$

$$\text{uur van ondergaan : } 12h + H_o/15$$

$$\text{lengte dagboog : } 2H_o/15$$

Nemen we $\delta = 23,44^\circ$ voor 22 juni en $\varphi = 58^\circ\text{N}$ (langste dag)

$$H_o = 133^\circ 56'9''$$

$$H_o/15 = 8h55m44s$$

$$\text{uur van opkomen : } 12 - H_o = 3h4m15s$$

$$\text{uur van ondergaan : } 12 + H_o = 20h55m44s$$

Welke uurlijnen convergeren nu in welk doordringingspunt?

Op de (originele) foto is dit zeer duidelijk te zien door verlenging van de uurlijnen (zie tekening, de hoeken zijn niet correct weergegeven).

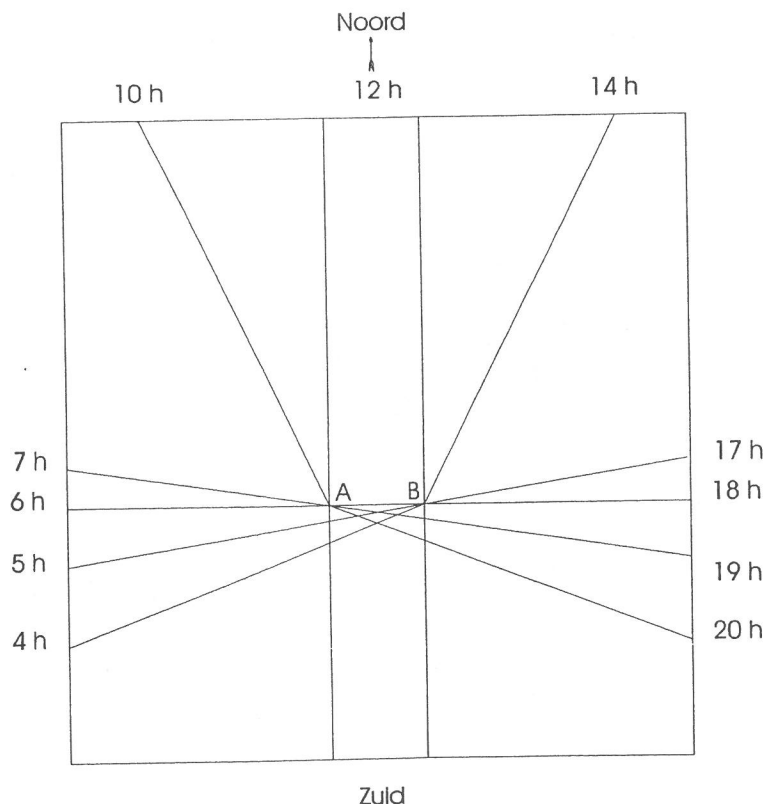
- de uurlijnen van 6h tot 12h convergeren in punt A (westelijk punt) en de uurlijnen van 12h tot 18h in B (oostelijk punt). In beide gevallen worden de uurlijnen getrokken vanuit het doordringingspunt van die rand gelegen tegenover de zon.
- de uurlijnen vóór 6h convergeren in B en die van na 18h in A. Dus deze uurlijnen worden getrokken vanuit het doordrin-

gingspunt van die rand gelegen aan de kant van de zon.

- Indien men bv. de uurlijn van 19h laat convergeren in B, dan zou de uurlijn gesneden worden door de schaduw van de correcte poolstijlrand en dat kan dus niet!

Anders gezegd :

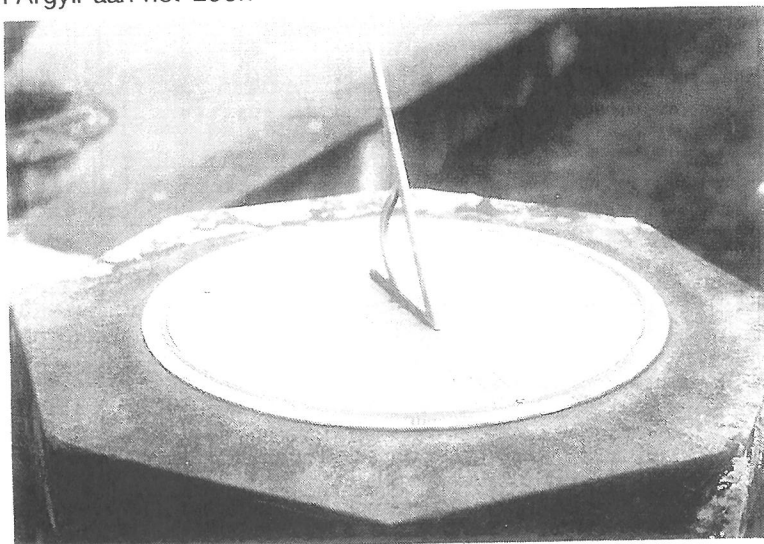
De uurlijn van 19h is het verlengde van de uurlijn van 7h, zodanig dat de westelijke rand dient voor de aanduiding van beide uren. Zelfde redenering voor de uurlijnen van 5h en 17h, waar nu de oostelijke rand dient voor de aanduiding van deze uren.

Besluit : een prachtig exemplaar, op de juiste plaats en correct. Nochtans zou een betere opstelling deze zonnwijzer beter tot zijn recht laten komen.

Argyll

Het enige kasteel bij mijn weten, dat voorziet in B&B is het Minard Castle in Argyll aan het Loch

Deze zonnwijzer staat wel prachtig opgesteld op een sokkel vóór de gevel van het kasteel.

Het originele exemplaar is enkele jaren geleden gestolen met het bovenste van de sokkel erbij. Dit exemplaar is dus in opdracht

Fyne (ongeveer $56^{\circ} 6'N$). Alleen al de ervaring op een kasteel te overnachten en bij het ontbijt bediend te worden door de kasteelvrouw is enig.

We vinden hier 2 zonnwijzers.

1. een horizontale zonnwijzer (zelfde beschrijving als eerste foto).

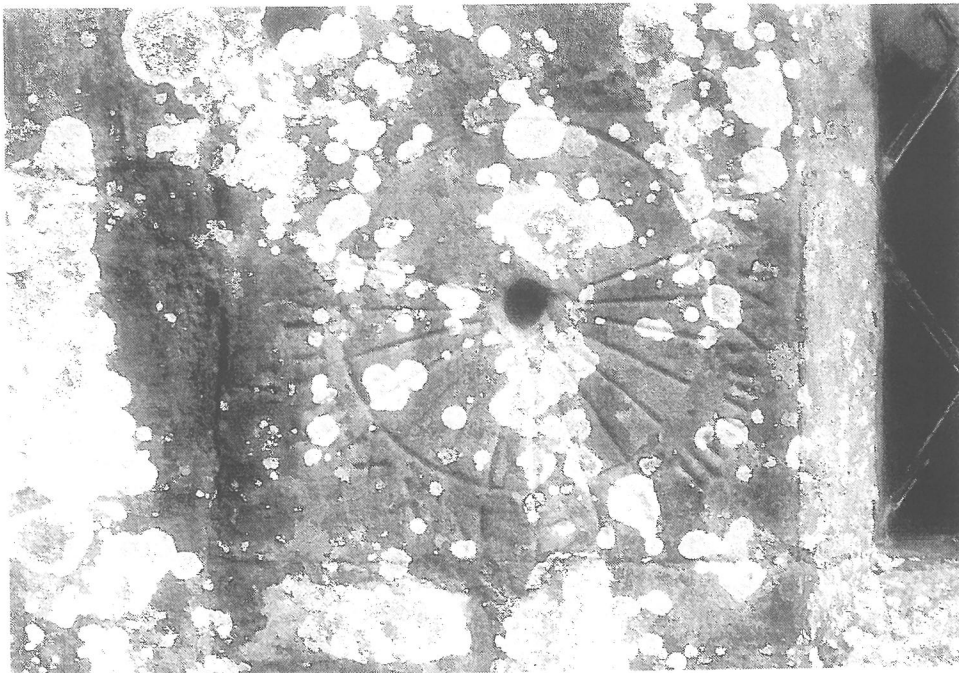
van de kasteelheer, Mr. Reinold Gayre, geplaatst ter vervanging.

Een jammerlijk voorbeeld van banditisme dus.

2. Een hoepel zonnwijzer in de bloementuin, hier geflankeerd door de kasteelheer en mijn echtgenote.

Mr. Reinold Gayre wilde weten welke de kloktijd is bij een bepaalde stand van de zonnwijzer. Graag heb ik hem formules en tabel voor tijdsvereffening opgestuurd.

Farmington

Op de zuidgevel van dit normandische kerkje in Farmington (ten westen van Oxford, Engeland), vond ik 2 zonnewijzers ingekapt op ooghoogte. Ze hebben geen poolstijl maar een vingergat. De bouwvakkers staken er hun vinger in en konden dan de tijd aflezen. Iedereen moet natuurlijk op tijd eten ...

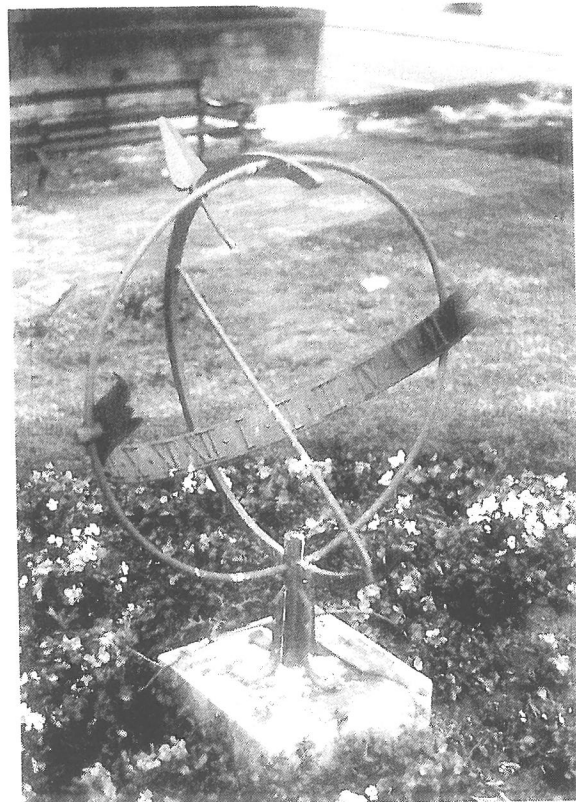
Oxford

Als laatste foto een schoolvoorbeeld van vandalisme (Oxford, Engeland).

Waar de Banbury Road en de Woodstock Road samen komen en de St. Giles Magdalen Street vormen staat in een parkje deze prachtige maar stuk gemaakte hoepelzonnewijzer.

De zonnewijzer is uitgevoerd in brons. De poolstijl is afgebroken en de zuidpunt ligt er wat verweerd bij op het voetstuk.

Zonnewijzers zijn blijkbaar overal en altijd het mikpunt van vandalisme, wat daaraan te doen?

Willy Ory

Weetjes

't Zuid

In het prachtige gebouw van de provincie Oost-Vlaanderen, Wilsonplein, op het Zuid te Gent is de taverne-brasserie "t Zuid" gelegen. Deze taverne voert als logo een equatoriale zonnewijzer. De zonnewijzer in het logo verwijst waarschijnlijk naar de naam "het zuiden". Ook op de t-shirts van de kelners staat een equatoriale zonnewijzer. Misschien een interessant verzamelobject voor zonnewijzerfanaten.

School

In Eeklo (O-Vlaanderen) staat naast het provinciaal domein "Het Leen" de **Zonnewijzer school**. Ook hier staat naar ons weten geen zonnewijzer. Waarom de school de naam "Zonnewijzer" heeft gekozen is ons eveneens niet bekend.

Wie nog dergelijke merkwaardigheden weet kan ze ons altijd toesturen. Waarvoor onze dank.

Zonnewijzers vallen stil

Op 11 augustus 1999 zullen in ons land alle zonnewijzers stil vallen. Die dag zal er namelijk een totale zonsverduistering zijn in België. De laatste keer dat een volledige zonsverduistering in onze contreien zich voordeed dateert van 1433 en voor de volgende moeten we wachten tot 2142.

Niet overal zal de verduistering volledig zijn en evenlang duren. Enkel in het uiterste zuiden van ons land zal de zon volledig achter de maan verdwijnen. In Virton zal het natuurverschijnsel al na 1 minuut en 47 seconden voorbij zijn. Gelukkig voor de zonnewijzerliefhebbers herstelt de natuur zichzelf. Alhoewel onze zonnewijzers gedurende ongeveer 2 minuten zullen stilvallen zullen we ze toch niet moeten bijstellen. Ook na deze totale zonsverduistering zullen zonnewijzers terug het (juiste) uur aanduiden.

Wie de zonnegekte reeds te pakken heeft kan eens surfen naar de speciale website <http://www.eclips99.be>.

Geografisch middelpunt

Het geografische middelpunt van België is herberekend en ligt nu in de Waals-Brabantse gemeente Nil-Saint-Vincent-Saint-Martin, een deelgemeente van Walhain. Het vorige geografische middelpunt van België bevond zich sinds 1919 (Verdrag van Versailles) in de gemeente Iltre. Toen was er geen rekening gehouden met de latere uitbreiding van het grondgebied door de toevoeging van de Oostkantons.

Voor alle duidelijkheid: het nieuwe middelpunt ligt op 50°38'28" noorderbreedte en 04°40'05" oosterlengte. Om u al het zoek- en meetwerk te besparen staat daar nu een monumentje.

J. Lyssens

Zonnewijzerkring Vlaanderen vzw

Zonnewijzers in Vlaanderen: inventaris van het patrimonium, historische studies, restauratie-adviezen & educatieve projecten.

Raad van Bestuur

Voorzitter : J. Lyssens

Ondervoorzitter: J. De Graeve

Secretaris : E. Daled

Penningmeester : A. Depuydt

Bestuursleden : R. De Bosscher,

M. De Meyer, M. Jooris, W. Ory, P. Oyen,

J. Van Damme, R. Vinck, H. Vinck-Quisenarts.

Erelid

De Burgemeester van Kruikeke-Rupelmonde, A. Denert.

Maatschappelijke zetel

Kloosterstraat 21, B-9150 Rupelmonde.

Correspondentieadres en secretariaat

Oeverstraat 12, B-9150 Rupelmonde,

tel. 03/774.19.15, fax 03/744.04.64.

Redactiesecretariaat "Zonnetijdingen"

Lindenlaan 84,

B-9320 Erembodegem(Aalst),

tel./fax 053/83.15.01.

Bibliotheek en archief

Kloosterstraat 21, B-9150 Rupelmonde

Openingsuren :

Maandag van 18 tot 20 uur.

Woensdag van 14 tot 16 uur.

Zaterdag van 10 tot 12 uur.

Andere dagen op aanvraag bij de bibliothecaris,

tel. 03/774.10.37.

Lidmaatschap

Voor België

Gewoon lid : 750 BEF

Steunend lid : 1500 BEF

Te betalen op :

Gemeentekrediet-rekening nr 068-2214580-97 van de Zonnewijzerkring Vlaanderen vzw, B-9150 Rupelmonde.

Voor Nederland

Gewoon lid : 42 NLG

Steunend lid : 85 NLG

Te betalen op :

Rabobank-rekening nr 15.07.19.515 van de Zonnewijzerkring Vlaanderen vzw, B-9150 Rupelmonde.

European and Overseas Membership

By transfer of 1050 BEF (postage and handling for mailing the magazine included) to account number

068-2214580-97 of the Zonnewijzerkring Vlaanderen vzw, B-9150 Rupelmonde.